

ENTREPRENEURSHIP AS AN INITIATOR OF DEVELOPMENT IN TRANSITION COUNTRIES

PODUZETNIŠTVO KAO POKRETAČ RAZVOJA U TRANZICIJSKIM ZEMLJAMA

PAOCIC, Almir & HADZIC, Faruk

Abstract: *The role of entrepreneurship and an entrepreneurial behavior in economic and social development often has been underestimated. Also, role of women in the development of entrepreneurship is very important. When women do not participate equally in entrepreneurship, society loses out on the value. The main purpose of this paper is to bring closer to reader an importance of entrepreneurship for transition countries.*

Key words: *Entrepreneurial economy, entrepreneurial behavior, entrepreneurial attitudes, economic development, women in business*

Sažetak: *Uloga poduzetništva i poduzetničkog ponašanja u razvoju gospodarstva i društvenom razvoju, često se potcjenjuje. Takođe, uloga žena u razvoju poduzetništva je veoma bitna. Kada žene ne učestvuju ravnopravno u poduzetničkim aktivnostima, društvo gubi vrijednost. Temeljni cilj rada je približiti važnost poduzetništva za tranzicijske zemlje.*

Ključne riječi: *Poduzetnička ekonomija, poduzetničko ponašanje, poduzetnički stavovi, privredni razvoj, žene u poduzetništvu*

Authors' data: Almir, Paocic, dipl.oec., direktor, Centar za edukaciju i obrazovanje; Tuzla, BiH, almir_9ba@yahoo.com; Faruk, Hadzic, dipl.oec, Udruženje ekonomista Academic

1. Uvod

Poduzetništvo je globalni fenomen, ali se razina poduzetničkog djelovanja razlikuje od zemlje do zemlje. Čest razlog tome su poslovni običaji, kultura, navike, ali i neuređenost zakonodavstva, ograničenost poticaja za razvoj poduzetništva, te mala razvijenost poduzetničkih stavova u obrazovnim institucijama i društvu uopće. Ono što na početku treba objasniti je, da poduzetništvo nije isključivo pokretanje novog poslovnog pothvata. Poduzetništvo mogu predstavljati poslovne aktivnosti sa ograničenim ili malim rastom unutar postojeće organizacije.[1] Bit poduzetničkog ponašanja je generisanje, prepoznavanje i pretvaranje ideja u poslovne prilike, odnosno održivi poslovni pothvat.

U razvoju poduzetničke i konkurentne ekonomije zasnovane na znanju, novim tehnologijama i inovativnosti, od poduzetništva se očekuje važan doprinos, naročito u zemljama regiona, odnosno tranzicijskim zemljama, kao što je i Bosna i Hercegovina. Da bi se jedno gospodarstvo moglo razvijati u pravcu poduzetničke ekonomije, cjelokupni sustav mora iz temelja da mijenja svoju strategiju. Prije svega, obrazovni sustav treba da se prilagođava suvremenim trendovima, te kod mladih ljudi razvija poduzetničke stavove. Pogrešno je mišljenje da je poduzetništvo “rezervirano” samo za ekonomsku struku. Veoma uspješne poslovne pothvate realizuju pravni, medicinski, građevinski, arhitektonski stručnjaci, ali i osobe koje nemaju visokoškolsko obrazovanje. Zbog toga je potrebno raditi na promjenama ponašanja, strategija i vizija razvoja.

2. Percepcija poduzetništva u zemljama regiona

Poticanje svijesti o razvoju poduzetništva, nalaze se među prioritetima određenih gospodarstava. Ono što je karakteristično za zemlje regiona, a naročito za Bosnu i Hercegovinu, je činjenica da bi se radno sposobno stanovništvo, a prije svega mladi radije opredjelili na rad u državnoj administraciji ili nekom javnom poduzeću, nego se uhvatili u koštac sa razvojem samostalnog poslovnog pothvata.

Na osnovu istraživanja Centra za edukaciju obrazovanje i Udruženja ekonomista Academic, putem online ankete, došli smo do pokazatelja visoke stope opredjeljenja za rad u javnim poduzećima (46,00%), pod kojima se podrazumjevaju velike kompanije sa većinskim državnim kapitalom. Svega četvrtina posjetitelja (25%), opredijelila se za pokretanje vlastitog biznisa, a ostatak posjetitelja više preferira rad u kompanijama sa privatnim kapitalom, te želju za radom u državnoj administraciji. [2]

Slika 1. Istraživanje opredjeljenja budućeg radnog mjesta

Istraživanje je obuhvatilo posjetitelje web portala, sa najčešćom frekvencijom razreda godina od 18 do 25. Prema analizi Globalnog monitora poduzetništva (*Global Entrepreneurship Monitor*), za 2011. godinu, procenat onih koji bavljenje poduzetništvom smatraju poželjnim izborom karijere, raste iz godine u godinu u cijelom regionu, ali je procenat poduzetničkih namjera, odnosno ispitanika koji namjeravaju pokrenuti biznis u naredne tri godine, daleko ispod prosjeka grupe privreda kojima pripadaju. Ovo može da zabrinjava, naročito zbog visoke stope nezaposlenosti, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u Republici Hrvatskoj. [3]

Zemlja	God.	Poduzetničke najmere (%)	Strah od neuspjeha (%)	Poduzetništvo kao poželjan izbor karijere (%)	Medijska pažnja posvećena poduzetništvu (%)
BIH	2011.	17,00	30,00	82,00	43,00
	2010.	16,80	27,40	76,00	47,60
Hrvatska	2011.	18,00	34,00	65,00	41,00
	2010.	7,40	31,20	67,10	41,80
Prosjeak zemalja	2011.	25,00	32,00	70,00	60,00

Tablica 1. GEM istraživanje poduzetničkih stavova

Kada se govori o poduzetničkim namjerama, ovdje se podrazumjevaju ispitanici koji očekuju da će pokrenuti biznis u naredne tri godine. Kao denominator je uzeta populacija starosti između 18 i 64 godine, koji trenutno nisu uključeni u poduzetničku aktivnost. Što se tiče straha od neuspjeha, ovdje je kao referentna tačka, takođe uzeta populacija između 18-64 godine, koja oučava dobre prilike za razvoj samostalnog poslovnog pothvata, ali imaju određene strahove vezane za početak poslovanja.

3. Značaj i problemi razvitka poduzetništva za tranzicijske zemlje

Za tranzicijske zemlje, razvoj poduzetništva može imati višestruke efekte. Prije svega, otvaranjem novih radnih mjesta smanjuje se broj nezaposlenih, povećavaju se prihodi u fondove mirovinskog i socijalnog osiguranja, te može imati jak utjecaj na ekonomsku snagu i stabilnost društva. [4]

Ovdje dolazimo do pitanja; zašto je onda nezadovoljavjući broj novih biznisa i zašto mnogi biznisi propadaju? Na osnovu kontakata sa potencijalnim poduzetnicima, u prvom redu, ističu se brojne administrativne prepreke za pokretanje biznisa. Potom slijede izuzetno visoki troškovi poslovanja, u smislu poreskih opterećenja, a zatim i nedostatak znanja za samostalno vođenje posla.

Objašnjenje određenog skepticizma u pogledu osnivanja vlastitog poslovnog pothvata, naročito kod mladih, možda leži u činjenici nedovoljnog razvoja poduzetničkog duha, kroz formalno obrazovanje, te nepostojanje centara neformalne edukacije iz oblasti poduzetništva, potom mreža za razvoj poduzetništva, te nedovoljnu medijsku i društvenu potporu razvoju poduzetništva.

4. Žene u poduzetništvu

Potencijalna snaga razvitka gospodarstva je pokretanje malih poduzeća od strane žena, kao važnog čimbenika ukupno gospodarskog razvitka. Društveni kontekst u svim tranzicijskim zemljama, a naročito u Bosni i Hercegovini, pokazuje da su unutar svih zajednica najsiromašnije žene. U želji da izađu iz takve situacije, one pokreću vlastite biznise. Međutim, suočavaju se sa brojnim preprekama, od tradicionalnih do finansijskih. A poduzetništvo je svojstveno i pripada ženama, samo im je potrebna moralna, edukativna i poslovna potpora. Žene u poslu moraju naučiti kako održavati ravnotežu između porodičnih obaveza i svojih ambicija, kako uskladiti mogućnosti sa željama, kako se izboriti za svoje mjesto u poslovnom svijetu, u kojem su poslovne i poduzetne žene još uvijek relativna novost. Zbog toga je potrebno ohrabriti žene za ulazak u poduzetništvo, putem motivisanja, umrežavanje žena koje se bave istom ili sličnom djelatnosti, omogućiti im lakši pristup resursima, te ih kontinuirano educirati u oblasti prodaje, marketinga, menadžmenta i poslovnih finansija.

5. Zaključak

Mala i srednja poduzeća značajan su mehanizam za povećanje prosperiteta i smanjenja regionalnih razlika na tranzicijskim prostorima. Razvoj poduzetništva može i treba da bude rješenje za zemlje regiona. Ovo je moguće dostići pokretanjem poduzetničkih edukativnih centara, koji bi postojećim i potencijalnim poduzetnicima pružali konzultantske usluge u vidu, poslovnih edukacija, konzultacija, uputa, pisanja projekta i poslovnih planova za apliciranje na bespovratna sredstva. Potom donošenje sistemskih rješenja u vidu subvencija na kreditna sredstva poduzetnika, promjene u sistemima poreske politike itd. Posebnu pažnju treba dati poduzetničkoj

edukaciji kroz formalno i neformalno obrazovanje, te stvaranju mreža poduzetnika, putem kojih će razmjenjivati iskustva.

Postoje slučajevi da se osoba odluči za ulazak u poduzetničku aktivnost zbog toga što je uočila priliku za to. S druge strane, postoje osobe koje se odlučuju za poduzetništvo zbog toga što nemaju drugog načina za zaposlenje, odnosno one koje se prije odlučuju za razvoj samostalnog poslovnog pothvata, nego da čekaju da im se ponudi posao. Treba razlikovati one koji su se odlučili za poduzetničku aktivnost, zbog toga što su uočili poduzetničku priliku, i one koji pokreću vlastiti biznis zbog toga što žele neovisnost.

Istraživanja o poduzetništvu u većini zemalja Jugoistočne Europe pokazuje dosta sličnosti među zemljama. Ipak, kao što je ranije rečeno, poduzetništvo ne smijemo gledati isključivo kao razvoj novog poslovnog pothvata. Poduzetništvo treba posmatrati mnogo šire, jer poduzetni možemo biti i unutar postojeće organizacije, kontinuirano se razvijajući u pravcu novih ideja, tehnologija i mogućnosti. Sve je to poduzetništvo.

6. Literatura

- [1] Barringer, B. & Ireland D. (2010). *Entrepreneurship: Successfully launching new ventures*, Prentice Hall, 0-13-608353-6, New Jersey
- [2] Paočić, A. (2011). E-upitnik, *Dostupno na:* <http://www.academic.ba> *Pristup:* 06-05-2012
- [3] Umihanić, B.; Tulumović, R.; Omerović, M. & Simić, S. (2012). Poduzetnički stavovi i percepcije u Bosni i Hercegovini i zemljama uže regije. *Globalni monitor poduzetništva BiH 2011, Razviti i ojačati poduzetnički duh u BiH*, Vol.5, No.1, (travanj 2012.) (37-41) 1840-4871
- [4] Paočić, A. (2010). Podrška malom i srednjem poduzetništvu kroz institucije BiH, *Dostupno na:* <http://www.academic.ba> *Pristup:* 03-05-2012

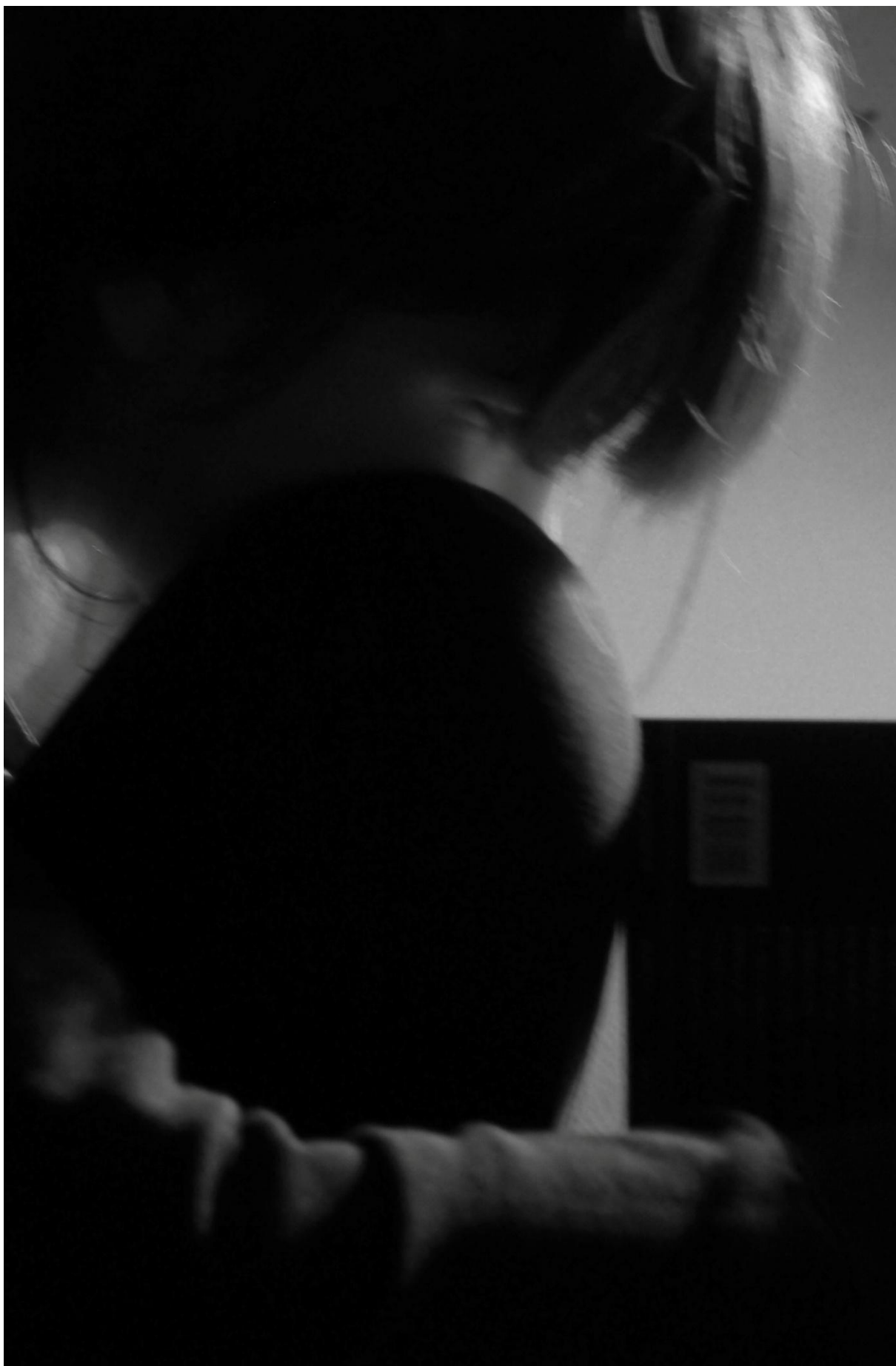

Photo 086. Pupil / Učenica